

Tartalom

KÖSZÖNTŐ: menekülés a teendőik özöne elől 1

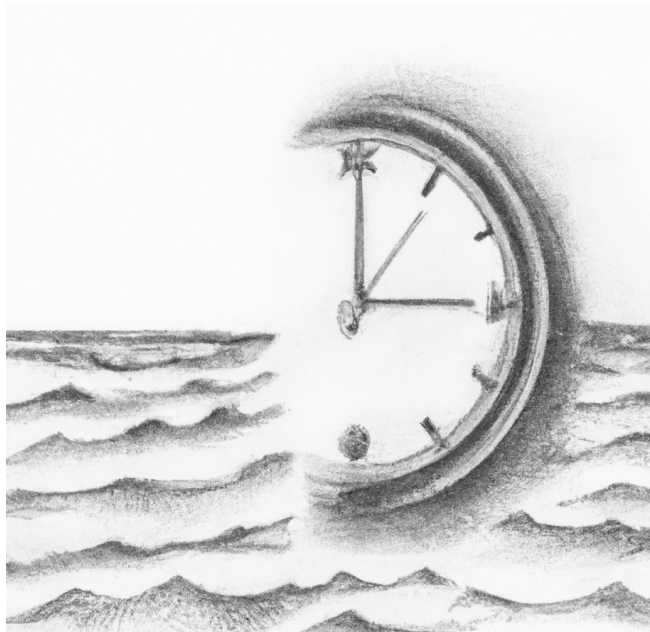
Mi a teendő, ha nem bírjuk már tovább?

A név mint lényeg – avagy miért fontos a zsidó név? 3

*Vajon egyetért a zsidó hagyomány azzal,
hogy „nomen est omen”?*

A jó és a rossz szem: mikor melyik utat kövessük? 4

Tisztelet és gyanakvás nem zárja ki egymást

Köszöntő

Kedves Olvasó,

Mi a teendő akkor, ha úgy érezzük, hogy elárasztanak minket a tennivalók?

„Segíts meg engem, Örökkévaló, mert a vizek már ellepték a lelkemet!” (Zsoltárok 69:2)

Mesélnek egy történetet egy emberről, aki egyszer úgy érezte, hogy nem folytathatja tovább a mindennapok őrlődését.

Ahelyett, hogy elment volna a munkahelyére, a zsinagógába ment, és elkezdte olvasni a Bölcsék tanításait, a szent könyveket tanulmányozni.

Amikor megtudta a felesége, megdöbbsent. Azt kérdezte: mi lesz a vevőkkel? Mi lesz a

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az *orti.hu* célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 130 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

bolttal? A férj azt felelte: ha vajon meghaltam volna, akkor mit csináltak volna a vevők?

Néha felszabadító érzés az a tudat, hogy nincsen ránk szükség.

Ebben is, mint annyi minden másban, az egyensúly a fontos. És az, hogy megfelelően ki tudjuk értékelni saját aktuális lelkiállapotunkat. Őszintén magunkba nézve megállapítani azt, hogy most éppen mi az, amire belső igényünk van?

Ugyanis néha pont azt a tudatot kell erősítenünk, hogy fontosak vagyunk, a létezésünknek van értelme, másoknak szüksége van ránk. Erre akkor van szükség, ha gyengének és kiüresedettnek érezzük az életünket.

Máskor pedig éppen fordítva: ha „túlterveztük” a napjainkat teendők végeláthatatlan áradatával, akkor az a tudat lehet a megnyugtató, hogy **„a temető tele van pótolhatatlan emberekkel”** (így mondják a világ népeinek bölcsei).

Mit érzünk ilyenkor?

Én azt, hogy amikor a tudatom háttérében elkezdem érzékelni, hogy már megint több mint 24 órányi teendőt sikerült betervezni a mai napra, akkor el kell, hogy meneküljek. Az ötféle „halaszthatatlan” tennivaló közül ösztönösen kiválasztok egy hatodikot, ami már korántsem halaszthatatlan, viszont alkalmas arra, hogy elmerüljek benne.

Ezzel viszont csak azt érem el, hogy megfeledkezem a kötelezettségeimről – ami talán tudatalatt a céloim is volt.

Ez a fajta „krízis” kibillenteti az embert a normális tudatállapotából. Megpróbálom emlékeztetni magamat a helyes hozzáállásra (a fenti történet nyomdokain haladva): vajon mi történne, ha az összes „halaszthatatlan” teendő közül egyiket sem csinálnám meg? Összeomlana a világ?

Feltehetőleg nem. Kreatívak vagyunk – megtalálnánk a megfelelő kifogást minden elmulasztott feladatra. Induljunk ki tehát abból, hogy mi lenne, ha *semmi* nem készülne el. Ez „kijózanító” érzés.

Ezután elkezdhetünk gondolkodni azon az egy dolgon, amit tényleg örömmel és lelkesedéssel tudunk megcsinálni.

Azért vagyunk ezen a világon, hogy fejlődjünk. Kívánom, hogy sikerüljön minden ilyen ismétlődő kihívásban egyre jobban és jobban helyt állnunk!

Szántó-Várnagy Binjomin

A név mint lényeg – avagy miért fontos a zsidó név?

KÉRDÉS: Miért fontos az, hogy egy zsidó embernek legyen zsidó neve?

Mielőtt megválaszoljuk ezt a kérdést, először értsük meg, hogy általánosságban mi is a név jelentősége?

A Teremtő úgy alkotta a Világot, hogy minden tárgynak és személynek szüksége van egy névre. A Tóra szerint a név több mint egyszerű szimbólum vagy társadalmi megegyezés. A név képes kifejezni az elnevezett dolog esszenciáját.

Ezt illusztrálja az alábbi midrás (*Berésit Rábá 8:10, 17:4*):

Amikor az Örökkévaló megteremtette az embert, az angyalok kérdezték: mit tud ez az ember? Az Örökkévaló azt felelte: bölcsessége nagyobb a bölcseségeketknél. Hiszen képes arra, hogy elnevezze az állatokat.

Mielőtt az ember evett volna a tiltott gyümölcsből, a Midrás szerint ez így is volt. Olyannyira, hogy maguk az angyalok is dicshimnuszt akartak énekelni az embernek. Mintha csak véletlenül összekeverték volna a teremtményt a Teremtőjével!

Ekkor azt mondta nekik az Örökkévaló: várjatok csak egy kicsit! És mély álmod bocsátott rá. Ebből az angyalok megértették, hogy az ember nem olyan magas szintű, mint a Teremtője.

Elgondolkodtató: miért gondolták az angyalok az embert annyira nagyszerűnek? Pusztán azért, mert képes volt fantázianeveket rendelni az addig névtelen lényekhez? Ez még önmagában nem lett volna olyan nagy teljesítmény.

Hanem: az angyalok megértették, hogy az ember által adott név kifejezi az összes állapot mögött rejlő lényegét, lelki gyökeret és magvat, amiből az állapot kifejlődött. Ez volt az a képesség, amire az emberi bölcsesség alkalmas volt, de az angyalok nem.

Hogyan befolyásolja a nevünk az életünket?

Ebből az derül ki számunkra, hogy a lelki gyökér létezik, és belesűrítendő egyetlen szóba. Érvényes ez mindannyiunkra, még akkor is, ha mi nem ilyen csodálatos módon kapjuk a neveinket.

Azonban – bizonyos értelemben – megközelíthető ez a csoda.

A héber nyelvről ugyanis azt tartja a hagyomány, hogy ezen a nyelven történt a Teremtés, és ezen a nyelven beszéltek az emberek a Bábel tornyánál történt nyelvi zűrzavar előtt. Nem is „héber”-nek szokás nevezni a Tóra nyelvét, hanem láson hákodesnek [vagyis: szent nyelv].

Már csak ezért önmagában is különleges jelentősége van annak, ha az embernek van héber neve. Az Árizál, a híres kabbalista (1534-1572) azonban továbbmegy ennél (alábbi szavai fő tanítványának, Cháim Vitál rabbinak a könyvében találhatóak):

„Amikor megszületik az ember, és a szülei nevet adnak neki, amilyen eszükbe jut, az nem véletlenül történik. Hanem a Szent, Áldott Ő teszi a szájukba azt a nevet, amire annak a léleknek szüksége van.” (Éc Cháim, Säär HáGilgulim 23)

A Talmud a 46. zsoltár alternatív olvasata alapján egy hasonló újdonságot tanul:

„Honnan tudjuk, hogy a név 'okoz'? Azt mondja Rabbi Eliezer: 'Gyertek, lássátok az Örökkévaló cselekedeteit, aki pusztulást [sámot] hoz a földre!' Ne úgy olvasd, hogy 'pusztulást' [sámot], hanem úgy, hogy 'neveket' [sémot].” (Beráchet 7b)

Azaz: a névnek hatása van az ember életére. Egy jól megválasztott név jó utat jelöl ki az ember számára – egy rossz név kevésbé.

Ezért van az, hogy Izraelben ha a nem vallásos szülők például a Nimród nevet (szó szerint: „lázdó”) szeretnék adni a gyermeküknek, akkor a vallásos ismerősök, rabbik mindent igyekeznek megtenni, hogy erről lebeszéljék (mivel a bibliai Nimród személyiségéről a rabbinikus irodalom nem éppen fest hízelgő képet).

Azt természetesen nem gondolhatjuk, hogy az ember jövőjét a neve teljes mértékben eleve elrendeli. Az ilyesfajta determinizmus a zsidó filozófia egyik legfontosabb alapkövének, a szabad választásnak mondana ellent.

Viszont ez is egyike a meghatározó irányvonalaknak, ami alapján az életünket éljük. Ahogyan egy termék vagy cég életében is komoly jelentősége van a név választásának.

Érdekes összehasonlítani a fenti talmudi elvet („a név okoz”) a híres latin mondással („nomen est omen” – „a név előjel”). Mindkét mondás a név jelentőségét hangsúlyozza. A talmudi változatban azonban az ember aktív részese a

folyamatnak, a név adásával ill. választásával felelőssége is van.

Már a modern tudomány is kimutatta¹: az ember különlegesen reagál arra, ha a saját nevét hallja. Van, aki odáig merészkedik², hogy azt mondja, hogy minden ember számára a legkedvesebb szó a saját neve.

Név és jelentés

További fontos különbség a tórai eredetű nevek és más, „polgári” nevek között a visszakövethető eredet, jelentés, etimológia.

Ki ne akarná tudni, hogy mit rejt, mit jelent az ő neve? És ezzel együtt: vajon hányan vannak, akik ismerik a saját nevük eredetét?

A zsidó név legtöbbször egy-egy bibliai szereplőhöz köthető. Ezek közül pedig számos esetben rögtön a név mellett a magyarázat, jelentés is szerepel:

„Ezúttal el fog kísérni [jiláve] a férjem, mert három fiút szültem neki. És hívta a nevét Lévinek.” (Mózes 1., 29:34)

Vagy:

„Ezúttal hálát adok [ode] az Örökkévalónak! Azért hívta a nevét Jehudának.” (29:35)

De még az olyan nevekénél is, amelyek mellett nem szerepel a Tórában vagy a Bibliában a magyarázat, a héber nyelv jellege miatt a jelentés sokkal egyszerűbben fejthető meg, az akár kezdő héber beszélő számára is, mint más nyelvek esetében.

1 Carmody DP, Lewis M. Brain activation when hearing one's own and others' names. Brain Res. 2006 Oct

20;1116(1):153-8. doi: 10.1016/j.brainres.2006.07.121. Epub 2006 Sep 7. PMID: 16959226; PMCID: PMC1647299.

2 Dale Carnegie: Sikerkalauz (1938), 2. rész, 3. fejezet

A név mint emlékéllítés – inspiráció és nem korlát

A két leggyakoribb forrás, ahová fordulni szokás nevek ügyében: egy elhunyt rokon, vagy egy nagy Tóratudós (rabbi / cádik / rebbe / ros jesiva). Egy ilyen hagyományos névválasztással tiszteletadást, emlékezést, őseink örökségének őrzését és folytatását fejezhetjük ki.

A jövő azonban nem lehet pusztán a múlt „másolata”. Az új születés is elsősorban új reménnyel jár, és ez az új remény nem mérülhet ki annyiban, hogy ha ez az újszülött felnőttként majd sikeres lesz, akkor pontosan fogja követni annak az embernek a pályáját, akiről elnevezték.

Éppen ezért, amikor a névadással emléket állítunk elődeinknek, azzal nem korlátok közé szorítjuk a gyermekünket, hanem útmutatást és inspirációt – példaképet kínálunk neki.

Nem hasonlítható az egyik ember a másikhoz, ugyanúgy, ahogyan a korábbi korok kihívásai sem hasonlíthatóak a mostani nemzedékéhez.

A Misna ezt egy gyönyörű, híres hasonlattal írja ezt le:

„Az ember létrehoz egy érmenyomóval sok-sok érmét, és mindegyik hasonlít egymásra. A Király, a Királyok Királya, a Szent, Áldott Ő, azonban minden embert az első ember [Ádám] 'érmenyomójával' hozott létre, és egyikőjük sem hasonlít a másakra.” (Szanhedrin 4:5)

Csak az Örökkévaló képes átlátni a világnak azt a szofisztikáltságát, azt a teljességhez vezető sokrétűségét, a Teremtés mélyén rejlő összetettséget, ami miatt mindez szükséges. Ugyanis Ő a világot a teljessége felé vezeti, és minden korszak más-más kihívással hivatott szembenézni.

Ugyanígy, minden egyes embernek más-más életfeladat és életkörülmények adtak, hogy elvégezhesse azt a „kijavítást” [tikun], amit a Teremtő a Nagy Tervben neki szánt.

Ezért nem gondoljuk, hogy amikor az újszülött egy „rég” nevet kap, akkor azzal a régen letűnt múltat akarjuk újra megismételni. Mégis, egy állandóan változó világban stabil támasztékot nyújt az, ha ott vannak az elődök, akikre vissza lehet nézni.

A jó és a rossz szem: mikor melyik utat kövessük?

Hadd osszam meg azt a talmudi történetet, ami talán a legjobban megváltoztatta a gondolkodásomat, mióta csak elkezdtem foglalkozni mélyebben a zsidósággal.

„Mindig, minden ember legyen a szemedben olyan, mint egy rabló, és tiszteld meg úgy, mint Rábán Gámliélt [egy tiszteletreméltó, feddhetetlen életű talmudi bölcs].

Történt Rabbi Jehosuával, hogy egy vendég érkezett hozzá. Adott neki enni, inni, elszállásolta a felső emeletén, és elvette a létrát alóla.

Mit tett az az ember? Felkelt az éjszaka közepén, összegyűjtötte az értékes edényeket, és elcsomagolta őket. Amikor megpróbált lemenni, leesett az emeletről és összetörte magát.

Másnap hajnalban megtalálta őt Rabbi Jehosuá. Azt mondta neki: «Üres ember! Hát így viselkednek a magadfajta emberek?» Így felelt: «Rabbi! Nem tudtam, hogy elvetted alólam a létrát?» Mire a rabbi: «Üres ember! Hát nem tudtad, hogy már tegnap este óta odafigyeltünk rád?»»

(Derech Erec 5:3, Kálá Rábáti 8:1, ld. még Rási Táánit 23b)

Miért éppen ez a történet változtatott annyit a gondolkodásomon?

Mert nagyon szimpatikusnak találtam a zsidóság állandó pozitív hozzáállását, a szeretetet, az igaz, jámbor emberekről, nagy rabbiokról, Tóratudósokról szóló elbeszéléseket, amikben mindenki velkedvesek és mindenkinek bölcs, életrevaló tanácsokat adnak. Abszolút azonosulni tudtam a híres tanítással:

„Ítéld meg minden embert az előnyös oldaláról!” (Pirké Ávot 1:6)

Keresztény országban nevelkedve úgy tanultuk, hogy a kereszténység a szeretet vallása. Később forradalminak találtam a gondolatot, hogy a zsidóságban semmivel sem kevésbé fontos a szeretet értéke.

Ehhez képest az újabb forradalom az volt, amikor azt is felfedeztem, hogy a zsidóságban semmi sem fekete vagy fehér: minden értékes dolgot kiegyensúlyozottan, ésszerűen alkalmazunk. Megvannak az esetek, amikor az emberekkel szeretettel kell bánnunk, és más esetekben gyanakodnunk.

Minden embernek kijár az alapvető tisztelet, a normális, civilizált viselkedés, ezért ha semmit nem tudunk a másikról, akkor úgy kell őt megtisztelnunk, mintha ő lenne Rábán Gámliél. Viszont nekünk kötelességünk, hogy a saját életünkre, vagyonunkra, családjunkra vigyázzunk, ezért magunkban fel kell tételezzük róla a legrosszabbat is, mint potenciális lehetőséget.

Nem lehet csukott szemmel járni a világban, mert ez felelőtlen viselkedés.

Mikor melyik stratégiát kell alkalmaznunk? Mikor igyekezzünk a másokban a jót keresni és mikor gyanakodjunk rá? Minden attól

függ, hogy mik a háttérismereteink. Így magyarázza Rábénu Joná a fenti tanítást a Pirké Ávotból:

Ha régről ismerjük az embert, és tudjuk róla, láttuk, hogy milyen szép cselekedetei, gondolatai, érzelmei vannak, akkor ezt a pozitív képünket óvjuk, és vonakodjunk attól, hogy egy-egy „kihágás” miatt összetörjük. Jó emberismerőnek kell lenni: nem „ítélkezni” mások felett, de a Tóra szemüvegén keresztül igenis kiértékelni a másik embert is.

Mindig könnyebb másokról véleményt alkotni, mint magunkról. Ha megtanuljuk az emberismeretet, az hozzásegíthet az önismerethez is.

Ugyanígy, ha tudjuk a másikról, hogy rossz cselekedetei voltak, akkor is óvatosan változtassuk meg a véleményünket. Gyanakodni kell, ha újonnan jó cselekedeteket látunk tőle, hogy azokat talán csupán azért teszi, hogy másokat megtévesszen vele. Ha nem ismerjük, akkor legyenek az elvárásaink is átlagosak.

Ekkor különösen érvényes Rabbi Jehosuá elve: a tisztelet, ami minden embernek kijár

nem mond ellent az önvédelemnek, a gyanakvásnak.

Azáltal, hogy gyanakszunk a másakra, nemcsak önmagunkat, hanem őt magát is védjük.

Ha nem várunk tőle nagy dolgokat, nem csalódunk benne. Kerüljünk tudatába az emberi esendőségnek, az egész generáció gyengeségének, és legyünk megértőek az egyénnel szemben: nehéz kiemelkedően jól viselkedni olyan környezetben, ahol mindenki mástól mást lát az ember.

Egy mélyebb definíció szerint rossznak lenni annyit jelent, mint nem küzdeni az embernek saját kísértésével, rossz ösztönével (Álé Sur I., 3:2:7).

Ha a másakra gyanakszunk, azaz hajlandóak vagyunk arra, hogy meglássuk benne a rosszat is, abból az is következik, hogy gyengének látjuk őt, ezért hajlandóak vagyunk neki segíteni kijönni a gyengeségéből. Ez a fajta gyanakvás a mélyén valójában: adni akarás.

*„Ki az erős? Aki uralkodik a kísértésén.”
(Pirké Ávot 4:1)*

2017. augusztus 15.

Kedves Közösség,

Péntek este köszönt ránk Mátot-Mászé hetiszakaszainak szombatja.

Szombat reggel pedig a Teremtő segítségével befejezzük Mózes negyedik könyvét. „Cházák, cházák venitcházék [erős, erős, és erősödünk meg]!”

Közösségünk néhány új könyvvel lett gazdagabb. Ezúton is köszönjük annak a névtelen adományozónak, akinek a jóvoltából megkaphattuk a Koren kiadó friss, új, magyarázatos imakönyveit (héber és angol nyelven, Rav Kook valamint Rav Sacks magyarázataival)!

De mindez még csak a kezdet. Az adomány további könyvekből áll, melyek már úton vannak felénk.

Közösségünk új honlapja is előkészületben van. Ehhez mindannyian hozzájárulhatunk, hiszen ahogyan a közösség, úgy a honlap is mindnyájunké. Bármilyen ötlettel, javaslattal, segítséggel a tartalom szerkesztésében forduljatok Binjomin rabbihoz a megszokott elérhetőségeken!

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás péntek este: 20:19-ig (legkorábbi időpont 19:00)

Szombat kimenetele este: 21:37

A zsinagógában péntek este 18:00-tól tanulunk, 18:30-tól imádkozunk.

Szombat reggel 9:00-tól imádkozunk, majd felolvassuk a Tórából a hetiszakaszt.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el otthon mind a péntek esti ima után (legkorábban 21:38-kor), mind a szombat reggeli ima előtt (legkésőbb 8:55-ig).

Gut Sábesz, Sábát Sálom!